

WYNIKI BADANIA STRUKTURY GOSPODARSTW ROLNYCH W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM W 2007 R.

WSTĘP

Dane w niniejszej notatce zostały opracowane na podstawie reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych (RSGR), przeprowadzonego w całej Polsce w dniach 1-30 czerwca 2007 r. Jest to badanie obowiązkowe we wszystkich krajach Unii Europejskiej.

Do badania wylosowanych zostało 200 tys. gospodarstw rolnych w całej Polsce, z czego w województwie świętokrzyskim ponad 14 tys. Po raz pierwszy w badaniu, oprócz tradycyjnego wywiadu ankierskiego zastosowano dwie nowe metody, tj. formularz elektroniczny samodzielnie wypełniany przez respondenta (rolnika) w Internecie oraz wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (CATI).

Dane statystyczne uzyskane w badaniu, wykorzystywane są między innymi do opracowania lub uaktualnienia wskaźników wykorzystywanych do rozwoju oceny zasad i narzędzi Wspólnej Polityki Rolnej. Po raz pierwszy w naszym kraju zastosowano nowy podział użytków rolnych zgodnie z metodologią Eurostatu. Użytki podzielono na dwie grupy – użytki w dobrej kulturze oraz pozostałe użytki. Użytki w dobrej kulturze to użytki utrzymywane zgodnie z minimalnymi wymogami utrzymania gruntów rolnych (spełniające wymogi zawarte w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 marca 2007 r. w sprawie minimalnych norm). Należą do nich powierzchnie gruntów ornych (pod zasiewami i ugorowane), ogrody przydomowe, powierzchnia użytków zielonych i upraw trwałych. Pozostałe użytki to powierzchnie obecnie nie użytkowane i niebędące w dobrej kulturze rolnej a poprzednio użytkowane jako tereny rolnicze. W związku z zastosowaną nową metodologią niektóre pozyskane dane nie są porównywalne z danymi z poprzednich badań.

GOSPODARSTWA ROLNE

Według uogólnionych wyników reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych (badanie RSGR) liczba gospodarstw rolnych w 2007 roku osiągnęła 152,5 tys., w tym 152,4 tys. stanowiły gospodarstwa indywidualne.

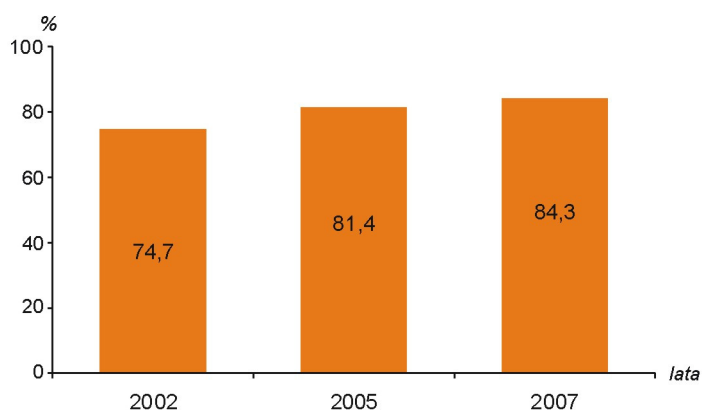
W porównaniu z rokiem 2005 łączna liczba gospodarstw zmniejszyła się o prawie 10 tys. (o 6,1%), a w stosunku do 2002 r. – o około 20 tys. (o 11,5%). Największą dynamikę spadku w porównaniu z PSR 2002 odnotowano w grupie obszarowej do 10 ha UR – o ponad 12%. Znaczny wzrost liczby gospodarstw nastąpił natomiast w przedziale 20-30 ha UR (o ponad 25%), co może świadczyć o większej opłacalności prowadzenia gospodarstw większych.

Liczba gospodarstw indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR na przestrzeni 5 lat zmniejszyła się o 8,3%, głównie na skutek ograniczenia gospodarstw najmniejszych o areale 1-2 ha UR (spadek o 19,4%). Gospodarstw dużych – o powierzchni 20-50 ha UR przybyło o 29,4%.

Liczba gospodarstw rolnych

Wyszczególnienie		Razem	Prowadzących działalność rolniczą	Nieprowadzący działalności
		w tys.		
Rolnictwo ogółem	2002	172,3	128,6	43,6
	2005	162,5	132,2	30,3
	2007	152,5	128,6	23,9

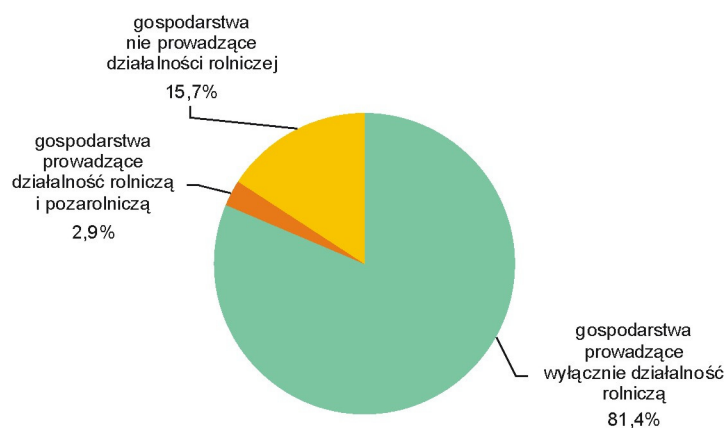
Udział gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą

W 2007 r. działalność rolniczą prowadziło 128,6 tys. gospodarstw, tj. 84,3% ich ogółu. Zdecydowana większość użytkowników (96,5%) deklarowała prowadzenie wyłącznie działalności rolniczej, a tylko 3,5% – działalności rolniczej i pozarolniczej.

Z gospodarstw rolnych realizujących działalność rolniczą powierzchnię UR do 1,0 ha posiadało 17,1%. Wśród pozostałych gospodarstw (o areale powyżej 1 ha UR), najczęściej należało do grupy obszarowej 3-10 ha UR (44,9%) oraz 1-2 ha UR (16,3%).

Struktura gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w 2007 r.

PRODUKCJA ROŚLINNA

Użytkowanie gruntów

Badanie struktury gospodarstw rolnych przeprowadzone w 2007 r. wykazało dalsze zmiany użytkowania gruntów. Powierzchnia ogólna i areal użytków rolnych należąca do gospodarstw rolnych pozostała mniejsza w porównaniu z 2002 r., ale wzrosła w stosunku do 2005 r.

Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych

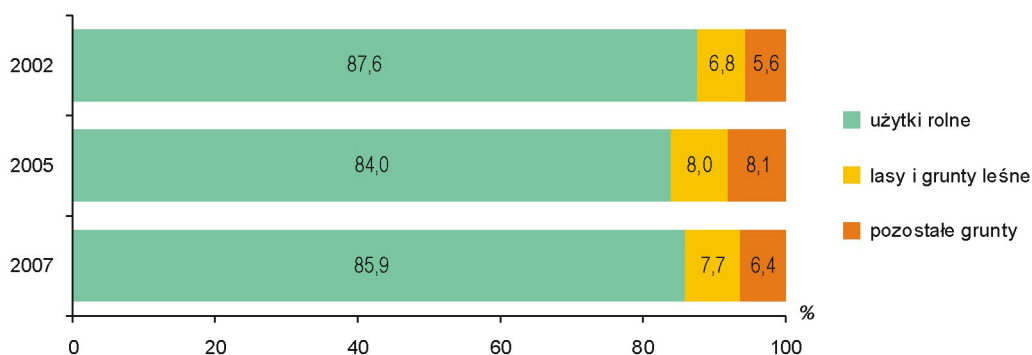
Wyszczególnienie	2002	2005	2007		
			w tys. ha		2002=100
Powierzchnia ogółem	718,6	662,9	692,6	96,4	104,5
Użytki rolne	629,3	556,5	594,8	94,5	106,9
Lasy i grunty leśne	49,2	52,9	53,2	108,2	100,6
Pozostałe grunty	40,1	53,5	44,6	111,2	83,5

Powierzchnia ogólna gruntów należących do gospodarstw rolnych w 2007 r. wyniosła 692,6 tys. ha, co stanowiło mniej o 3,6% niż w 2002 r. natomiast więcej o 4,5% niż w 2005 r.

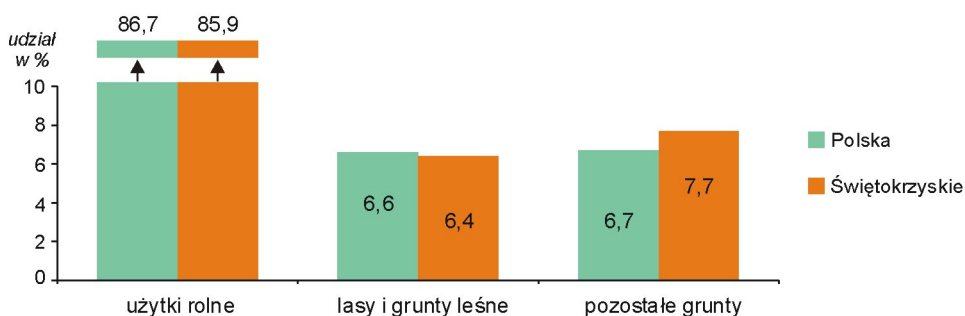
Użytki rolne zajmowały 594,8 ha, i w analogicznych przedziałach czasowych zmniejszyły się o 5,5% oraz zwiększyły o 6,9%. Powierzchnia gruntów ornych wyniosła 402,2 tys. ha i osiągnęła 67,6% ogółu UR.

W gospodarstwach indywidualnych UR zajmowały 588,7 tys. ha (99,0% ogólnej powierzchni UR). W porównaniu z 2002 r. było to mniej o 27,3 tys. ha (o 4,4%), natomiast z 2005 – stanowiło więcej o 38,0 tys. ha (6,9%). Spadek areалу UR na przestrzeni 5 lat wpłynął na wzrost powierzchni lasów i gruntów leśnych oraz gruntów pozostałych, odpowiednio o: 8,2% i 11,2%.

Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych

2007 r.

Efektom zmniejszenia areálu gospodarstw rolnych jest rosnący udział **gruntów różnych niestanowiących gospodarstw rolnych**. W 2007 r. zajmowały one 455,9 tys. ha, co stanowiło 39,7% powierzchni województwa, tj. więcej o 2,4 pkt procentowe niż w 2002 r.

Powierzchnia gruntów oraz struktura ich użytkowania według użytkowników w 2007r.

Wyszczególnienie	Powierzchnia ogółem	Użytki rolne						Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	pozostałe		
w tys. ha									
Ogółem	1148,5	594,8	402,2	31,2	108,1	14,9	38,3	328,4	225,3
Gospodarstwa rolne	692,6	594,8	402,2	31,2	108,1	14,9	38,3	53,2	44,6
sektora prywatnego	690,2	592,4	401,2	31,2	107,9	14,8	37,3	53,2	44,5
w tym gospodarstwa indywidualne	684,8	588,7	398,3	31,2	107,7	14,8	36,7	52,9	43,3
sektora publicznego	2,4	2,3	0,9	0,0	0,2	0,1	1,1	0,0	0,1
Grunty różne nie stanowiące gospodarstw rolnych	455,9	x	x	x	x	x	x	275,2	180,7
w odsetkach									
Ogółem	100,0	51,8	35,0	2,7	9,4	1,3	3,3	28,6	19,6
Gospodarstwa rolne	100,0	85,9	58,1	4,5	15,6	2,2	5,5	7,7	6,4
sektora prywatnego	100,0	85,8	58,1	4,5	15,6	2,2	5,4	7,7	6,4
w tym gospodarstwa indywidualne	100,0	86,0	58,2	4,6	15,7	2,2	5,4	7,7	6,3
sektora publicznego	100,0	94,8	37,7	0,9	8,3	4,4	43,5	1,0	4,2
Grunty różne nie stanowiące gospodarstw rolnych	100,0	x	x	x	x	x	x	60,4	39,6
w %									
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gospodarstwa rolne	60,3	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	16,2	19,8
sektora prywatnego	60,1	99,6	99,8	99,9	99,8	99,3	97,2	16,2	19,8
w tym gospodarstwa indywidualne	59,6	99,0	99,0	99,9	99,6	98,7	95,8	16,1	19,2
sektora publicznego	0,2	0,4	0,2	0,1	0,2	0,7	2,8	0,0	0,0
Grunty różne nie stanowiące gospodarstw rolnych	39,7	x	x	x	x	x	x	83,8	80,2

Użytkowanie gruntów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą

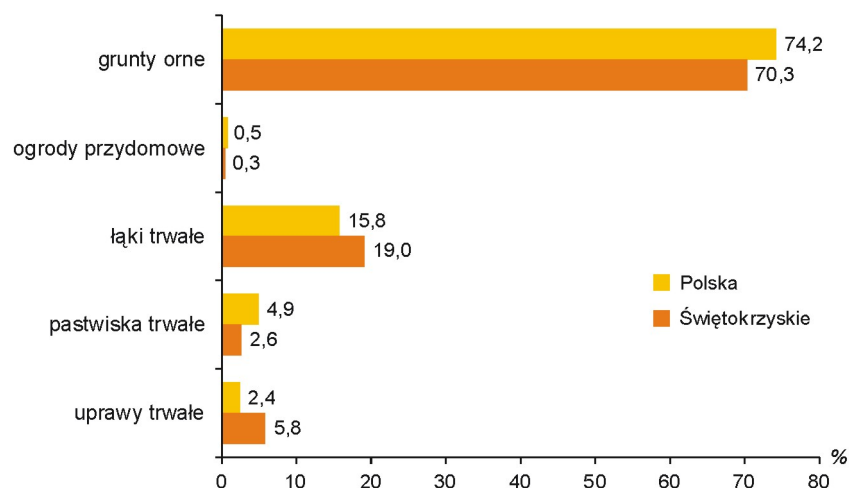
Jak wykazało badanie RSGR powierzchnia UR w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą w 2007 r. wyniosła 567,5 tys. ha, co stanowiło 3,6% powierzchni UR w kraju. Gospodarstwa indywidualne grupowały 99,2% areалу UR województwa, tj. 562,8 tys. ha. W porównaniu z 2005 r. powierzchnia UR w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą zwiększyła się o 5,3%, w tym w gospodarstwach indywidualnych – o 5,4%.

Dominowały użytki znajdujące się w dobrej kulturze, tzn. utrzymywane zgodnie z normami UE. Obejmowały one 556,4 tys. ha, tj. 98,1% ogółu (w Polsce – 97,9%). **Grunty orne** zajmowały 399,0 tys. ha, co stanowiło 71,7% powierzchni UR będących w dobrej kulturze rolnej oraz 60,9% powierzchni ogólnej w gospodarstwach rolnych prowadzących aktualnie działalność rolniczą.

Powierzchnia **użytków zielonych** (łąk i pastwisk) osiągnęła 123,0 tys. ha (22,1% UR w dobrej kulturze) i było to więcej niż przed dwoma laty o 3,9 %.

Sady w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą zajmowały 31,2 tys. ha, tj. 5,6% powierzchni UR w dobrej kulturze. W porównaniu z 2005 r. ich udział zwiększył się o 0,4 pkt procentowe. Uprawy sadownicze zadeklarowało 17,4 tys. gospodarstw, co stanowiło 13,5% wszystkich prowadzących działalność rolniczą. Rośnie zainteresowanie tą formą produkcji i na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się systematyczny wzrost powierzchni sadów.

Struktura powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą w 2007 r.

Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego użytkującego grunty w 2007 r. wyniosła 4,54 ha, natomiast średnia powierzchnia UR przypadających na 1 gospodarstwo – 3,90 ha. Na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadało średnio 4,41 ha UR, w tym 4,33 ha UR w dobrej kulturze.

Zasiewy

Ogólna powierzchnia zasiewów w 2007 r. w województwie ukształtowała się na poziomie 388,8 tys. ha (3,4% areалу w kraju), w tym 99,1% ich ogółu znajdowało się w gospodarstwach indywidualnych. Największą powierzchnię zasiewów, sięgającą 34,9% łącznego areалу zanotowano w grupie obszarowej 5-10 ha UR.

Uprawą ziemiopłodów rolnych zajmowało się 113,8 tys. gospodarstw, co stanowiło 88,5% wszystkich gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Było to więcej niż przeciętnie w kraju, w którym udział ten osiągnął 79,4%.

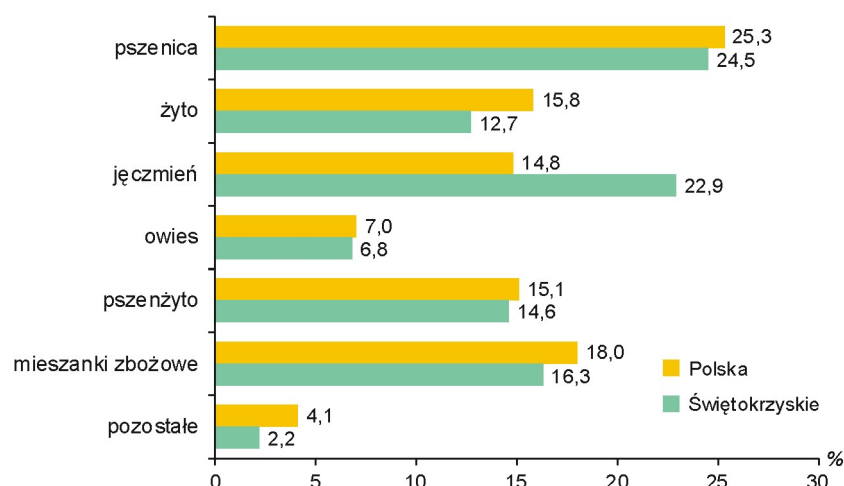
Z ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających powierzchnię pod zasiewami, uprawę poszczególnych ziemiopłodów prowadziło:

- pszenicę ozimą – 42,8%,
- pszenicę jara – 10,8%,
- żyto – 29,7%,
- jęczmień ozimy – 3,9%,
- jęczmień jary – 36,1%,
- owies – 22,3%,
- pszenżyto ozime – 30,5%,
- pszenżyto jare – 5,7%,
- kukurydzę na ziarno – 1,2%,
- ziemniaki – 73,5%,
- buraki cukrowe – 2,9%,
- rzepak o strukturze rzepiku ozimego – 2,3%,
- okopowe pastewne – 10,1%,
- kukurydzę na zielonkę – 4,6%,
- warzywa gruntowe – 25,0%,
- truskawki – 13,0% gospodarstw.

Struktura zasiewów w 2007 r. przedstawiała się następująco:

- zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso i inne zbożowe, kukurydza na ziarno – 73,8% powierzchni zasiewów (286,9 tys. ha),
- ziemniaki zajmowały – 7,5% (29,3 tys. ha),
- grupa roślin przemysłowych – 4,6% (17,9 tys. ha),
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę oraz mieszankami zbożowo -strączkowymi – 7,1% (27,5 tys. ha),
- pozostałe uprawy – 7,0% (27,2 tys. ha).

**Udział poszczególnych gatunków zbóż
w powierzchni zasiewów zbóż ogółem w 2007 r.**

Wyniki badania struktury zasiewów wskazują na utrzymanie tendencji wzrostowej **upraw zbożowych**. Ich powierzchnia zajmująca w 2007 r. blisko 287 tys. ha, była o 5,3% większa niż w 2002 r. i o 4,1% niż przed dwoma laty. Uprawą zbóż w województwie świętokrzyskim zajmowało się 101,6 tys. gospodarstw rolnych, tj. 79,0% ogółu. Największa powierzchnia upraw koncentrowała się w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha UR – 35,7%. Znaczny udział wśród upraw miał jęczmień jary, który zajmował 21,1% ogółu powierzchni. Region świętokrzyski posiada dobre warunki do uprawy tego gatunku.

Liczba gospodarstw prowadzących uprawę zbóż i powierzchnia uprawy zbóż według skali uprawy

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw			Powierzchnia uprawy zbóż		
	ogółem	prowadzący wyłącznie działalność rolniczą	prowadzący działalność rolniczą i pozarolniczą	ogółem	prowadzący wyłącznie działalność rolniczą	prowadzący działalność rolniczą i pozarolniczą
	w tys.			w tys. ha		
Ogółem	101,6	98,5	3,1	286,9	274,2	12,8
poniżej 1 ha	25,8	25,0	0,8	13,6	13,1	0,5
1 - 2	27,0	26,2	0,9	38,4	37,1	1,3
2 - 5	35,2	34,3	0,9	110,0	107,3	2,7
5 - 10	10,5	10,1	0,4	68,9	66,5	2,4
10 - 20	2,5	2,3	0,2	33,0	30,9	2,1
20 ha i więcej	0,6	0,6	0,1	23,0	19,3	3,7

Nadal wyraźnie zmniejsza się powierzchnia uprawy **ziemniaków**. W strukturze zasiewów ogółem, areal uprawy ziemniaków zajmował 7,5% (29,3 tys. ha). Stanowiło to w porównaniu z 2002 r. mniej o 36,2% (16,6 tys. ha), a z 2005 r. – mniej o 3,5% (1,0 tys. ha). Uprawę ziemniaków prowadziło 83,6 tys. gospodarstw, tj. 65,0% deklarujących działalność rolniczą. Najczęściej uprawiano ziemniaki w gospodarstwach z grupy obszarowej 5-10 ha UR, które grupowały 34,7% ich ogółu.

Areal uprawy **strączkowych** jadalnych wyniósł 4,2 tys. ha, a uprawą tego gatunku zajmowało się 6,2 tys. gospodarstw prowadzących działalność rolniczą.

Rośliny zaliczane do **przemysłowych** uprawiano na powierzchni 17,9 tys. ha, tj. większej o 4,2 tys. ha (o 30,5%) w porównaniu z rokiem 2002 i o 3,1 tys. ha (o 21,4%) – z rokiem 2005. W gospodarstwach indywidualnych powierzchnia uprawy tych roślin osiągnęła 17,3 tys. ha, co stanowiło więcej niż w roku 2002 i 2005 odpowiednio o: 31,0% i 21,6%.

Areal uprawy **buraków cukrowych** wyniósł 7,3 tys. ha, a ich uprawą zajmowało się 3,3 tys. gospodarstw. Powierzchnia uprawy buraków z roku na rok ulegała zmniejszeniu i w stosunku do roku 2002 zmniejszyła się o około 1/4.

Powierzchnia zasiewów **rzepaku i rzepiku** systematycznie się zwiększała i w 2007 r. osiągnęła 8,3 tys. ha. Prowadziło ją 2,7 tys. gospodarstw, tj. 2,1% ogółu prowadzących działalność rolniczą.

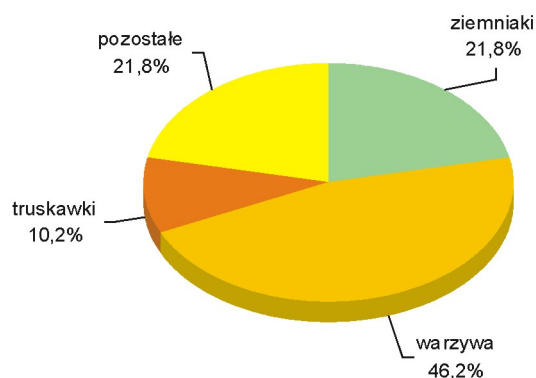
Zasiewy **roślin pastewnych** (łącznie z kukurydzą na zielonkę oraz mieszankami zbożowo-strączkowymi na ziarno) zajmowały 27,5 tys. ha, co stanowiło więcej w stosunku do roku 2002 i 2005 odpowiednio o: 53,3% i 2,0%.

Powierzchnia uprawy **warzyw gruntowych** w 2007 r. ukształtowała się na poziomie 15,6 tys. ha (bez powierzchni uprawy warzyw gruntowych w ogrodach przydomowych). Zajmowało się nią 28,5 tys. gospodarstw tj. 22,1% wszystkich prowadzących działalność rolniczą.

Uprawę **truskawek** prowadziło w 2007 r. 14,8 tys. gospodarstw, przeznaczając na nie powierzchnię 4,3 tys. ha.

Uprawy w **ogrodach przydomowych** zajmowały 1,6 tys. ha. Najwięcej miejsca przeznaczono w nich na uprawę warzyw – 46,2%.

Udział poszczególnych upraw w ogrodach przydomowych

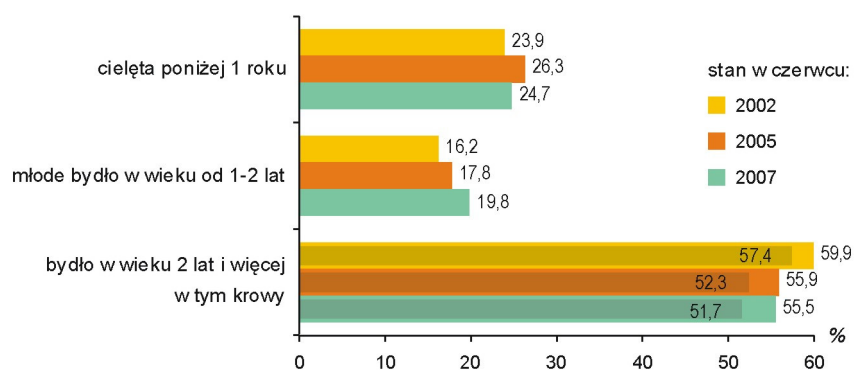
PRODUKCJA ZWIERZĘCA

Wyniki Badania Struktury Gospodarstw Rolnych wykazały, że podstawowe gatunki zwierząt gospodarskich (tj. bydło, trzodę chlewną, owce i konie) utrzymywało 92,0 tys. gospodarstw rolnych, co stanowiło 71,6% ogółu prowadzących działalność rolniczą.

Pogłowie bydła

W czerwcu 2007 r. chów i hodowlę bydła w województwie świętokrzyskim prowadziło 51,5 tys. gospodarstw rolnych, tj. 40,1% wszystkich deklarujących działalność rolniczą i 56,0% posiadających zwierzęta gospodarskie.

Struktura pogłowia bydła według grup wiekowo-użytkowych

Badanie potwierdziło tendencję spadkową liczebności pogłowia bydła. W czerwcu 2007 r. osiągnęło ono 200,4 tys. sztuk i było niższe o 1,6% od stanu pogłowia z czerwca 2002 r. oraz o 4,0% od stanu w 2005 r. Gospodarstwa indywidualne grupowały 199,3 tys. sztuk bydła, co stanowiło 95,5% ogółu stanu badanego.

Pogłowie krów w czerwcu 2007 r. liczyło 103,5 tys. sztuk i było o 13,4 tys. sztuk (tj. 11,5%) niższe od stanu sprzed pięciu lat i o 5,7 tys. sztuk (o 5,2%) sprzed dwóch lat. W gospodarstwach indywidualnych, w których wykazano 103,0 tys. sztuk, analogiczny spadek kształtował się na poziomie 11,6% i 5,2%.

Obsada bydła w rolnictwie ogółem na 100 ha UR w czerwcu 2007 r. wyniosła 35,3 sztuk (w kraju - 36,9 sztuk), w tym krów 18,2 sztuk (w kraju - 17,5 sztuk). W gospodarstwach indywidualnych osiągnęła ona 35,4 sztuk (w kraju - 38,8 sztuk), w tym krów 18,3 sztuk (w kraju - 18,6 sztuk).

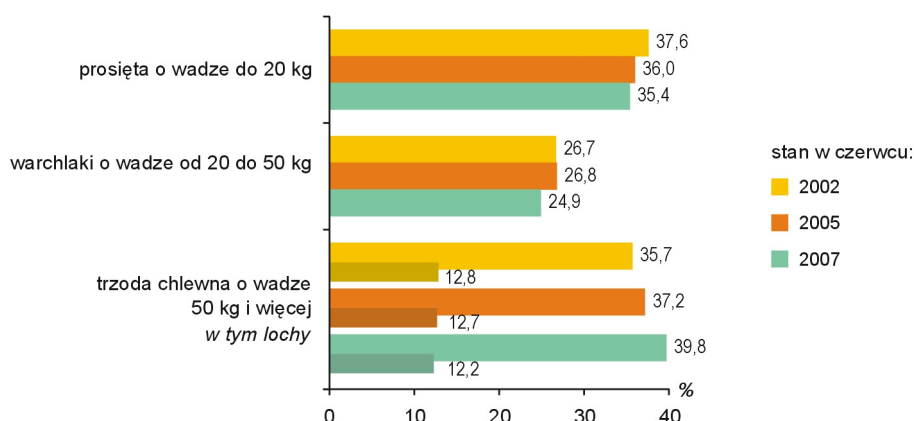
Pogłowie trzody chlewnej

W czerwcu 2007 roku trzodę chlewną wykazało 32,7 tys. gospodarstw rolnych, co stanowiło 25,4% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i 35,6% - posiadających zwierzęta gospodarskie.

Podobnie, jak w przypadku bydła, również w chowie i hodowli trzody chlewnej obserwowano stopniowy spadek liczebności stada. Pogłowie trzody chlewnej liczyło 460,2 tys. sztuk i zmalało zarówno do stanu z połowy 2002 r. – o 23,7 tys. sztuk (o 4,9%), jak i do czerwca 2005 roku - o 40,0 tys. (o 8,0%). Pogłowie świń w gospodarstwach indywidualnych na poziomie 453,3 tys. sztuk było mniejsze o 17,8 tys. sztuk (o 3,8%) niż pięć lat wcześniej i o 37,3 tys. (o 7,6%) niż przed dwoma laty.

Struktura pogłowia trzody chlewnej według grup produkcyjno-użytkowych

STRUKTURA POGŁOWIA TRZODY CHLEWNEJ WEDŁUG GRUP PRODUKCYJNO-UŻYTKOWYCH

Stado loch ogółem sięgające w czerwcu 2007 r. 56,4 tys. sztuk uległo ograniczeniu o 5,6 tys. sztuk (o 9,0%) w stosunku do 2002 r. i o 7,0 tys. sztuk (o 11,0%) w odniesieniu do 2005 r. Użytkownicy indywidualni utrzymywali pogłowie loch na poziomie 55,8 tys. sztuk, tj. niższym o 4,9 tys. sztuk (o 8,1%) niż w czerwcu 2002 r. i o 6,5 tys. sztuk (o 10,5%) niż w połowie 2002 r.

Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych w rolnictwie ogółem wyniosła 81,1 sztuk (w kraju - 116,8 sztuk), w tym obsada loch na 100 ha użytków rolnych liczyła 9,9 sztuk (w kraju - 11,5 sztuk). W gospodarstwach indywidualnych kształtowała się ona nieco niżej - 80,5 sztuk trzody chlewnej (w kraju - 115,9), oraz 9,9 sztuk loch (w kraju - 11,3 sztuk).

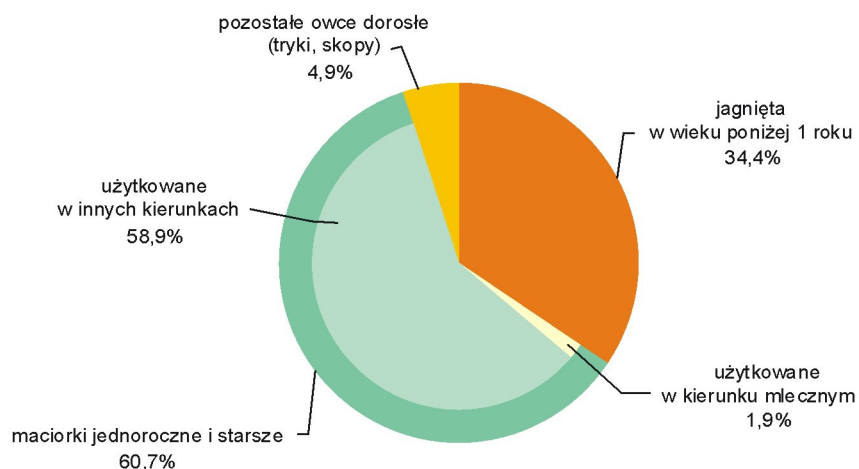
Pogłowie owiec i kóz

W czerwcu 2007 r. 0,5 tys. gospodarstw zajmowało się hodowlą **owiec**, co stanowiło 0,6% ogółu posiadających zwierzęta gospodarskie.

Pogłowie owiec osiągnęło 5,7 tys. sztuk i wzrosło w porównaniu z 2002 r. o 1,2 tys. sztuk (o 26,2%) oraz o 1,6 tys. sztuk (o 40,4%) w stosunku do 2005 r. większość, tj. 60,7% stada stanowiły maciorki jednoroczne i starsze.

Obsada owiec na 100 ha UR w czerwcu 2007 r. wyniosła 1,0 sztuk (w kraju - 2,1 sztuki), w tym maciorek rocznych i starszych - 0,6 sztuki (w kraju - 1,3 sztuki).

**Struktura stada owiec
według grup wiekowo-użytkowych w 2007 r.
(stan w czerwcu)**

Chowem i hodowlą **kóz** w województwie świętokrzyskim zajmowało się 3,0 tys. gospodarstw, które stanowiły 3,3% ogółu posiadających zwierzęta gospodarskie.

Pogłowie kóz wyniosło 6,9 tys. sztuk. W porównaniu z czerwcem 2002 r. liczebność stada uległa znacznemu ograniczeniu - o 4,1 tys. sztuk (tj. o 37,1%). Jednak na przestrzeni ostatnich dwóch lat powoli się odbudowuje - zwiększyło się ono o 2,0 tys. sztuk (o 41,1%). Pogłowie samic jednorocznych i starszych na poziomie 4,6 tys. sztuk stanowiło 67,2% stada ogółem.

Obsada kóz w rolnictwie ogółem w czerwcu 2007 r. liczyła 1,2 sztuki na 100 ha UR (w kraju - 0,9 sztuki), w tym obsada samic jednorocznych i starszych - 0,8 sztuki (w kraju - 0,6 sztuki).

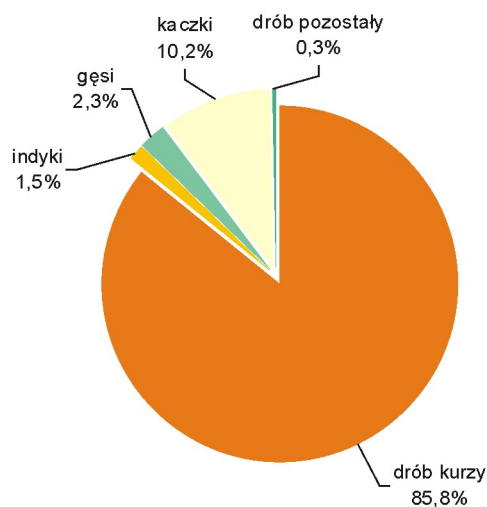
W strukturze stada kóz ogółem udział poszczególnych grup wiekowo-użytkowych w czerwcu 2007 r. wyniósł:

- samice jednoroczne i starsze - 67,2%,
- pozostałe kozy (koźlęta, kozły, capy) - 32,8%.

Pogłowie drobiu

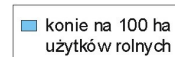
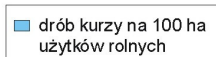
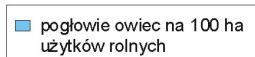
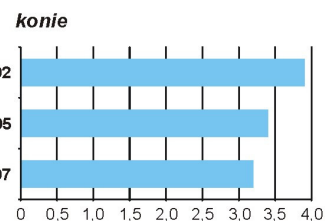
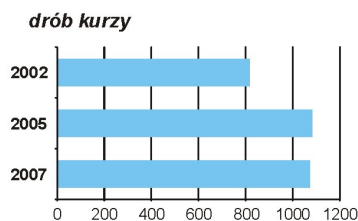
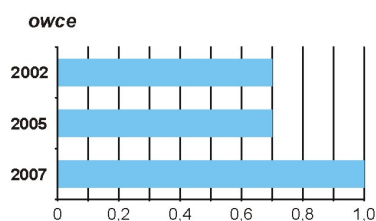
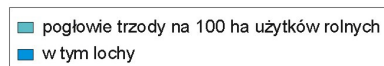
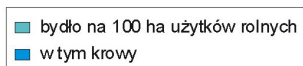
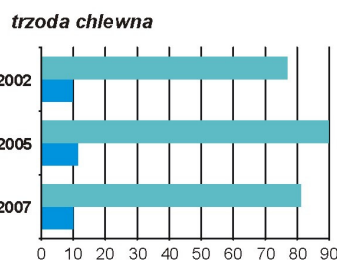
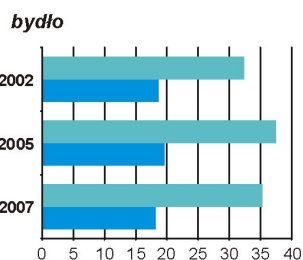
W województwie świętokrzyskim drób kurzy utrzymywało 83,0 tys. gospodarstw, tj. 64,5% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą oraz 90,2% - wszystkich zajmujących się chowem i hodowlą zwierząt gospodarskich.

Struktura użytkowania drobiu według gatunków w 2007 r.
(stan na czerwiec)

W czerwcu 2007 r. pogłowie drobiu powyżej dwóch tygodni liczyło 6087,6 tys. sztuk i nie uległo zasadniczym zmianom na przestrzeni pięciu lat. Było mniejsze o 1,1% niż w połowie 2002, ale większe – o 1,1% - niż w 2005 r. Gospodarstwa indywidualne grupowały 5791,6 tys. sztuk drobiu, co stanowiło 95,1% ogółu pogłowia.

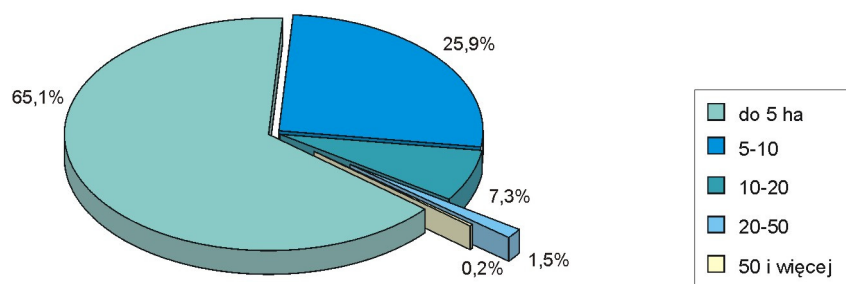
Pogłowie zwierząt gospodarskich na 100 ha UR
(stan w czerwcu)

NAWOŻENIE

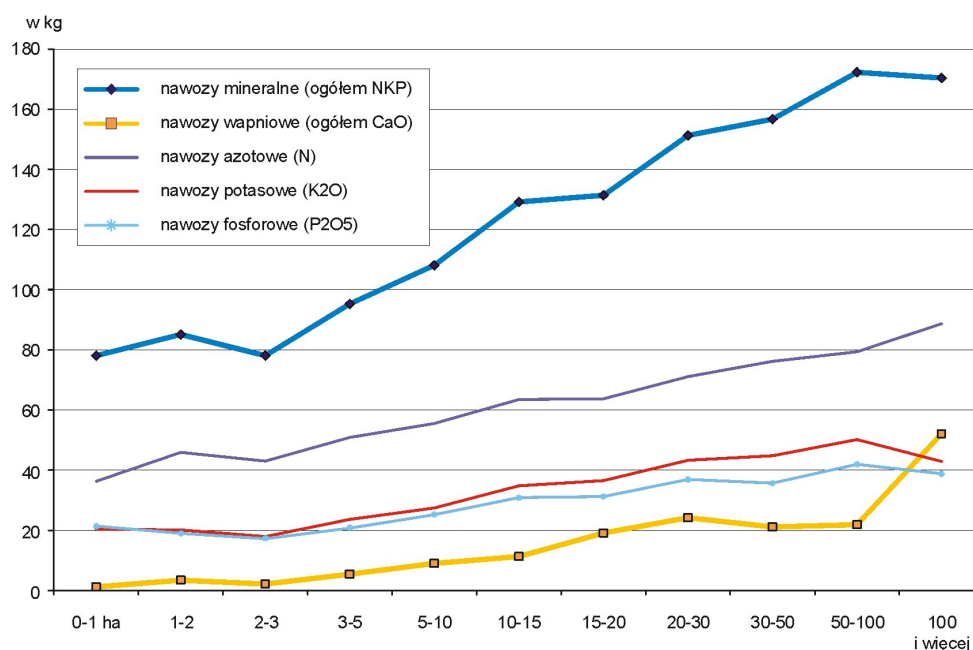
Wyniki badania przeprowadzonego w czerwcu 2007 r. wykazały, że w okresie ostatnich 12 miesięcy 107,0 tys. gospodarstw stosowało nawozy mineralne (o 13,0% więcej niż w 2002 r.). Stanowiły one 70,1% ogółu w województwie. Najczęściej stosowano nawozy azotowe (64,1% gospodarstw), a w następnej kolejności wieloskładnikowe (43,9%), fosforowe (18,3%), potasowe (16,9%) oraz wapniowe (3,4%). Najwięcej gospodarstw deklarujących nawożenie mineralne odnotowano w grupie obszarowej od 15 do 20 ha użytków rolnych (97,6%), a najmniej w grupie o powierzchni do 1 ha UR (29,3%).

Struktura gospodarstw rolnych stosujących nawozy mineralne według grup obszarowych UR

W roku gospodarczym 2006/07 zużycie nawozów mineralnych (NPK) wyniosło 62,1 tys. ton, z tego 50,9% stanowiły nawozy azotowe (N), 25,9% - potasowe (K_2O) oraz 23,2% - fosforowe (P_2O_5). Nawozów wapniowych zużyto 5,8 tys. ton, w tym 52,2% stanowiły nawozy wapniowo – magnezowe ($CaO + MgO$).

Zużycie nawozów mineralnych (NPK) i wapniowych (CAO) na 1 ha UR według grup obszarowych UR w roku gospodarczym 2006/2007

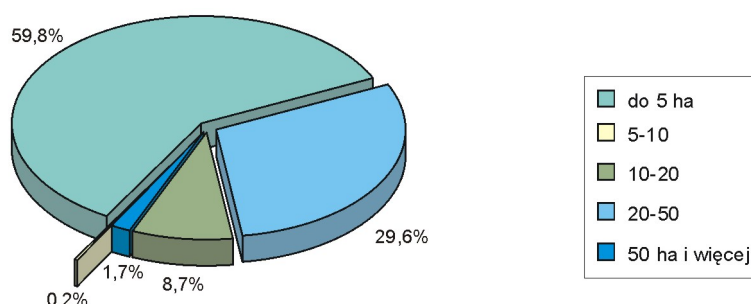

W przeliczeniu na 1 ha UR (w dobrej kulturze) pod zbiory 2007 r. zużyto 111,5 kg NPK, a więc więcej niż pod zbiory w 2002 i 2005 roku (odpowiednio: o 26,0% i o 8,9%). W gospodarstwach użytkujących od 3 do 100 ha UR zużycie nawozów w czystym składniku NPK w przeliczeniu na 1 ha UR rosło od 95,3 kg do 171,7 kg. Taka sama tendencja wystąpiła w grupie gospodarstw o powierzchni 3–30 ha UR, w których zużycie nawozów wapniowych zwiększyło się z 5,4 kg do 24,2 kg w przeliczeniu na 1 ha UR.

Stosunek N:P:K w dawce nawozowej w roku gospodarczym 2006/07 kształtował się według proporcji 1,0:0,5:0,5 (wobec 1,0:0,4:0,5 zarówno w roku gospodarczym 2001/02 jak i w 2004/05). Proporcje w zużyciu nawozów mineralnych w przeliczeniu na czysty składnik pod zbiory w 2007 r. były nieco korzystniejsze, jednak nawożenie potasem nadal było niższe od zalecanego¹.

Jak wynika z badania przeprowadzonego w czerwcu 2007 r. 77,3 tys. gospodarstw (50,7% ogólnej liczby gospodarstw rolnych) zastosowało w nawożeniu gleby obornik, 10,2 tys. (6,7%) – gnojówkę, a 2,9 tys. (1,9%) – gnojowicę. Powierzchnia prawie 90% gospodarstw nawożących glebę obornikiem nie przekraczała 10 ha UR.

Struktura gospodarstw rolnych stosujących obornik według grup obszarowych UR

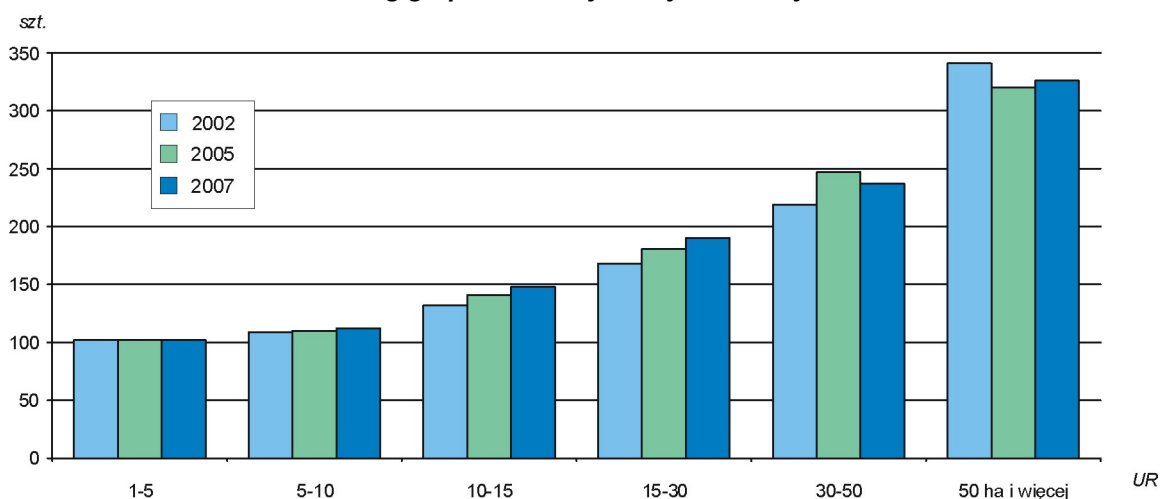
CIĄGNIKI

W 2007 r. w posiadaniu gospodarstw rolnych znajdowało się 85,1 tys. ciągników rolniczych, tj. więcej o 15,1% niż w 2002 r. i o 8,0% niż w 2005 r. Na przestrzeni ostatnich lat tempo wzrostu ich liczby było dość wysokie, co skutecznie poprawiło wyposażenie gospodarstw rolnych województwa świętokrzyskiego. Na jeden ciągnik rolniczy w 2007 r. przypadało 6,7 ha UR wobec 8,5 ha pięć lat wcześniej i 7,1 ha dwa lata temu.

Liczba ciągników wzrastała proporcjonalnie do zwiększającej się powierzchni UR w gospodarstwach. W grupie gospodarstw 1–5 ha osiągnęła 102 sztuki na 100 gospodarstw posiadających ciągniki, w grupie 10–15 ha – 148 sztuk, w gospodarstwach o powierzchni 30–50 ha UR – 237 sztuk, a w gospodarstwach 50 ha i większych – 326 sztuk.

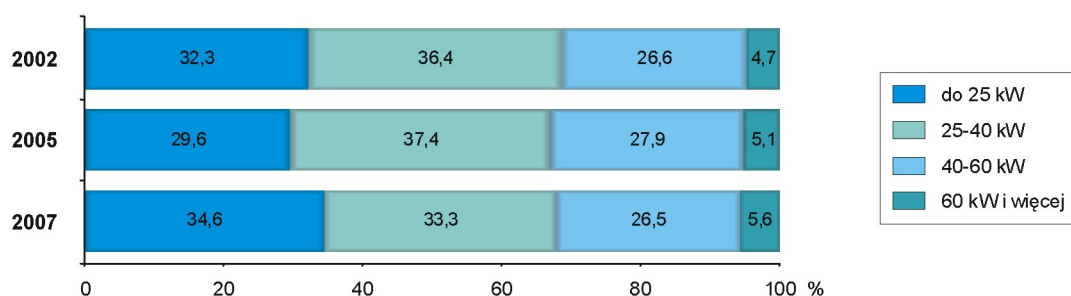
¹ Zalecany stosunek N:P:K w nawożeniu zrównoważonym wynosi dla upraw polowych – 1,00:0,50:0,98, a dla użytków zielonych – 1,00:0,46:0,68. Źródło: Poradnik nawożenia i odnowy roślin AGROCHEM – S.I.T.R 1997 - 1998

Liczba ciągników przypadająca na 100 gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Liczba gospodarstw posiadających ciągniki ukształtowała się w 2007 r. na poziomie 74,6 tys. i była wyższa o 12,1% niż w 2002 r. oraz o 6,2% niż w 2005 r. Ich udział wśród ogółu gospodarstw rolnych wyniósł 48,9% (wobec 38,6% w 2002 r. i 43,2% w 2005 r.), przy czym najniższy odnotowano w grupie obszarowej 1–2 ha UR – 26,1% (16,6% w 2002 r. i 23,9% w 2005 r.), a najwyższy w gospodarstwach o powierzchni 10–20 ha – 97,3% (wobec odpowiednio: 93,9% i 97,8%).

Struktura ciągników według mocy silnika

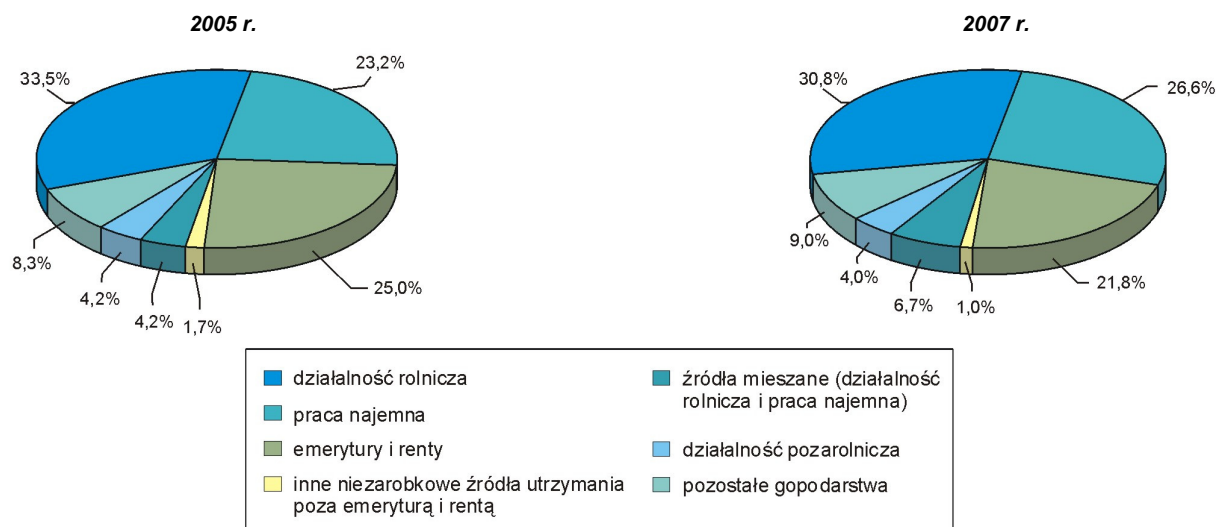
W gospodarstwach o powierzchni od 1 do 15 ha UR, znajdowało się 75,1 tys. sztuk ciągników, co stanowiło 88,2% ich ogólnej liczby. Wśród nich dominowały pojazdy o mocy silników do 25 kW oraz 25–40 kW, których udział wyniósł kolejno: 31,8% i 30,2%. Dobór w gospodarstwach o średnim areale przede wszystkim ciągników średniej mocy świadczy o ich dostosowaniu do wielkości gospodarstw i intensywności prowadzonej w nich produkcji.

DOCHODY GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM INDYWIDUALNEGO GOSPODARSTWA ROLNEGO

W 2007 r. odnotowano 128,6 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadzących działalność rolniczą, w tym 82,9% użytkujących areal powyżej 1 ha UR. W porównaniu z wynikami badania przeprowadzonego w 2005 r. ich liczba zmniejszyła się o 2,7%, tj. o 3,6 tys. gospodarstw. Jednocześnie obserwowano zmiany w strukturze źródeł dochodów tych gospodarstw.

**Struktura gospodarstw domowych
z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego
według głównego źródła utrzymania**

Działalność rolnicza, stanowiła główne źródło utrzymania, czyli źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem dla największej grupy gospodarstw – 30,8%. Odsetek ten był mniejszy niż dwa lata temu o 2,7 pkt procentowego.

Na przestrzeni lat 2005 i 2007 obserwowano także zmniejszenie udziału gospodarstw, które jako główne źródło dochodów wskazały:

- emerytury i renty – o 3,2 pkt procentowego,
- inne niezarobkowe źródła utrzymania (poza emeryturą i rentą) – o 0,7 pkt,
- działalność pozarolniczą – o 0,2 pkt.

Z kolei więcej gospodarstw domowych wskazało jako główne źródło utrzymania:

- pracę najemną – o 3,4 pkt procentowego,
- źródła mieszane (działalność rolnicza i praca najemna z przewagą odpowiednio jednej z nich) – o 2,5 pkt.

Wśród gospodarstw, których areal przekraczał 1 ha UR udział podstawowych głównych źródeł utrzymania kształtował się następująco:

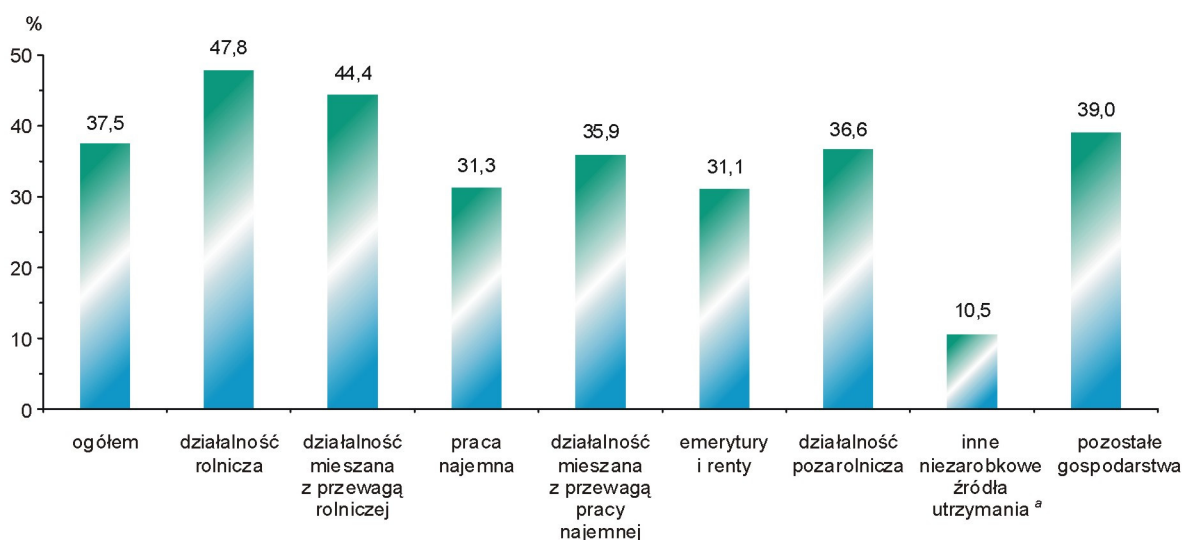
- działalność rolnicza – 35,7%,
- praca najemna – 25,5%,
- emerytury i renty – 16,8%,
- źródła mieszane (działalność rolnicza i praca najemna, z przewagą odpowiednio jednej z nich) – 7,5%,
- działalność pozarolnicza – 3,5%.

Analizując główne źródła utrzymania w omawianych gospodarstwach należy zauważyć, że:

- w grupach obszarowych do 10 ha UR wzrastał odsetek gospodarstw, w których wskazywano działalność rolniczą – z 4,1% w grupie 0-1 ha UR do 38,6% w grupie 5-10 ha UR, z kolei w grupach o większej powierzchni odsetek ten sukcesywnie malał; podobnie było w przypadku mieszanych źródeł z przewagą dochodów z działalności rolniczej – w grupie obszarowej 5-10 ha UR odnotowano ich najwyższy udział, tj. 52,5%,
- najczęściej dochody głównie z pracy najemnej uzyskiwano w gospodarstwach mniejszych – dla grup: 0-1 ha UR – 20,7%, 1-2 ha UR – 21,6% oraz 3-5 ha UR – 27,1%, natomiast w gospodarstwach większych ich udział sukcesywnie malał – od 12,7% w grupie obszarowej 5-10 ha UR do zera w grupie 100 ha UR i więcej; identyczny trend miał miejsce w gospodarstwach o mieszanych źródłach dochodów z przewagą środków uzyskiwanych z pracy najemnej (w grupie obszarowej 3-5 ha UR ich udział był najwyższy i wyniósł 26,0%),
- wraz ze wzrostem powierzchni UR malał odsetek tych jednostek, w których dominowały dochody z tytułu emerytur i rent – najwyższy ich udział odnotowano w najmniejszych grupach obszarowych, tj.: 0-1 ha UR (36,3%) oraz 1-2 ha UR (22,7%),
- im większa powierzchnia UR, tym mniejszy udział gospodarstw, które jako główne źródło dochodów wykazały działalność pozarolniczą – ponad połowę tych gospodarstw odnotowano w najmniejszych grupach obszarowych, tj.: 0-1 ha UR (27,5%) oraz 1-2 ha UR (23,6%).

Gospodarstwami, które czerpały dochody głównie z działalności rolniczej lub mieszanej z przewagą rolniczej kierowały osoby najczęściej posiadające wykształcenie rolnicze, odpowiednio: 47,8% oraz 44,4%. Najmniej osób kierujących legitymowało się wykształceniem rolniczym w gospodarstwach uzyskujących dochody głównie z innych niezarobkowych źródeł utrzymania (poza emeryturą i rentą) – 10,5%.

**Udział kierujących z wykształceniem rolniczym
w zależności od głównego źródła utrzymania gospodarstwa w 2007 r.**

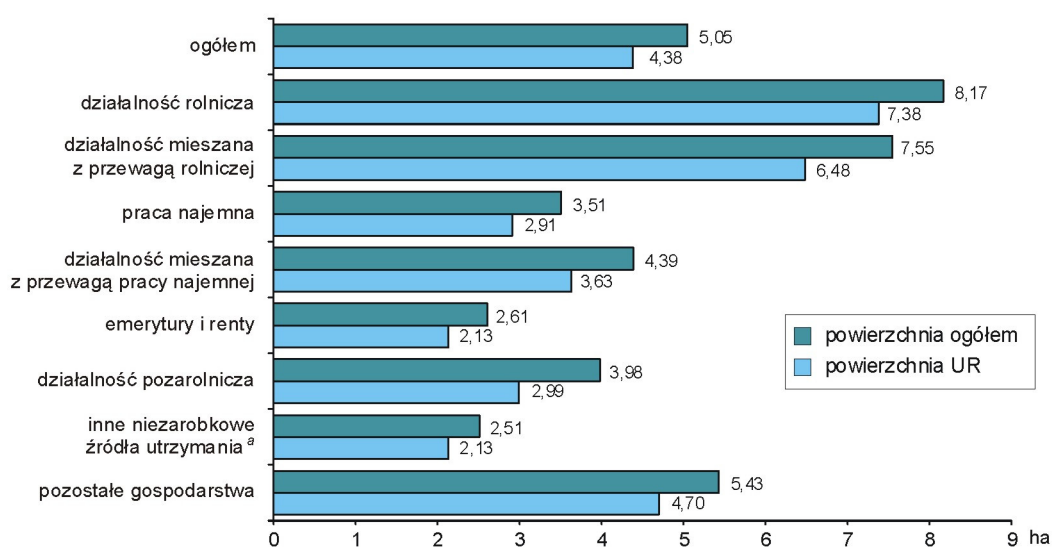
^a Poza emeryturą i rentą.

Dla 22,0% gospodarstw rolnych, wartość bezpośredniej sprzedaży konsumentom stanowiła ponad połowę ogólnej sprzedaży. Najwyższy odsetek takich gospodarstw odnotowano w grupie gospodarstw domowych uzyskujących dochody z dwóch rodzajów źródeł mieszanych: z przewagą dochodów z działalności rolniczej – 29,5% oraz z przewagą dochodów pochodzących z pracy najemnej – 25,2%. Mniejszy ich udział cechował gospodarstwa utrzymujące się głównie z emerytur i rent – 19,1% oraz z innych niezarobkowych źródeł – 17,5%.

Blisko 33% gospodarstw domowych użytkownika zużywało więcej niż 50% wartości produkcji rolniczej gospodarstwa. Najczęściej były to gospodarstwa czerpiące głównie dochody z innych niezarobkowych źródeł – 51,6% oraz emerytur i rent – 47,2%. Stosunkowo rzadkie było to w grupach gospodarstw utrzymujących się z działalności mieszanej z przewagą rolniczej – 15,2% oraz z działalności rolniczej – 18,1%.

Gospodarstwa domowe deklarujące jako główne źródło utrzymania działalność rolniczą lub dochody z działalności mieszanej z przewagą rolniczej użytkowały średnio 7,38 ha UR oraz 6,48 ha UR. Było to ponad trzykrotnie więcej niż w przypadku gospodarstw, których głównym źródłem dochodów były emerytury i renty oraz inne niezarobkowe źródła utrzymania (2,13 ha UR).

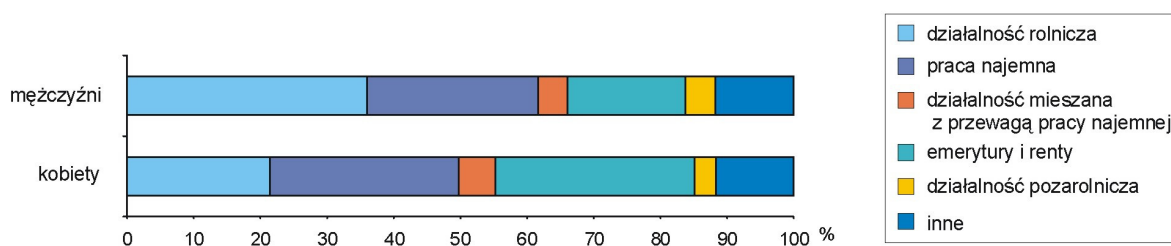
Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego gospodarstw domowych o określonych kategoriach głównego źródła utrzymania w 2007 r.

^a Poza emeryturą i rentą.

Strukturę dochodów istotnie różnicowała płeć użytkownika. W gospodarstwach domowych kobiet użytkowników znacznie większą rolę odgrywały emerytury i renty. Stanowiły one główne źródło utrzymania w 29,9% gospodarstw domowych pań i 17,6% – mężczyzn. Nieco częściej była nim także praca najemna stanowiąca główne źródło utrzymania dla 28,3% z nich, podczas gdy w przypadku mężczyzn analogiczny udział wyniósł 25,7%. W gospodarstwach panów znacznie wyższy był natomiast odsetek tych, w których głównym źródłem dochodów była działalność rolnicza – 36,0% (w gospodarstwach kobiet – 21,4%).

**Gospodarstwa domowe pracujących w swoim gospodarstwie
według głównego źródła utrzymania i płci użytkownika w 2007 r.**

Znaczenie działalności rolniczej malało wraz ze wzrostem wieku użytkowników gospodarstw indywidualnych. Głównie z niej utrzymywało się 46,2% gospodarstw domowych najmłodszych (do 24 lat) użytkowników. Wśród osób w wieku 25 – 54 lata udział ten był już mniejszy i wahał się od 35 do 38 procent, zaś wśród najstarszych (65 lat i więcej) osiągnął jedynie 10,6%. Osoby najstarsze dochody uzyskiwały przede wszystkim z emerytur i rent. Stanowiły one główne źródło utrzymania w 70,4% gospodarstw domowych użytkowników w wieku 65 lat i więcej. Osoby w średnim wieku stosunkowo często czerpały dochody głównie z pracy najemnej.

Źródła dochodów są także zróżnicowane w zależności od tego czy praca w swoim gospodarstwie jest jedyną czy też łączy się ją z innym sposobem zarobkowania. W gospodarstwach domowych pracujących wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym głównym źródłem utrzymania była najczęściej działalność rolnicza, stanowiła ona ponad połowę dochodów – 41,4%. Z kolei w gospodarstwach domowych osób łączących pracę w swoim gospodarstwie z inną największe znaczenie miała praca najemna. Była ona głównym źródłem utrzymania dla 52,9% gospodarstw domowych pracujących głównie poza swoim gospodarstwem oraz 32,5% gospodarstw takich osób, dla których praca w swoim gospodarstwie była wprawdzie główną, ale prowadziły one także inną pracę zarobkową.

PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH INDYWIDUALNYCH

W 2007 r. w rolnictwie pracowało 296,6 tys. osób (o 2,4 tys. więcej niż w 2005 r.), z czego prawie wszyscy w gospodarstwach indywidualnych – 296,4 tys. (wzrost o 2,5 tys.) Wśród nich dominującą grupę stanowili pracujący członkowie rodzin użytkowników. Liczba pracujących w swoim gospodarstwie zwiększyła się na przestrzeni 2 lat o 2,5 tys. osób i wyniosła 296,2 tys. Pracownicy najemni stali mieli znikome znaczenie. Było ich jedynie 0,2 tys.

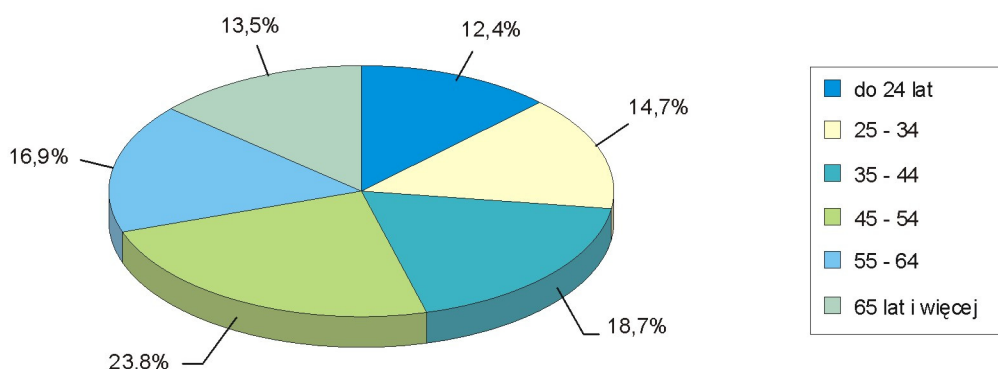
Z uwagi na to, że znaczna część osób pracowała w niepełnym wymiarze czasu nakłady pracy wyrażone zostały również w umownych rocznych jednostkach pracy (AWU). Uzyskane wyniki wskazują na zmniejszenie nakładów pracy. Liczba rocznych jednostek pracy w rolnictwie wyniosła 138,4 tys. i w porównaniu z 2005 r. zmniejszyła się o 9,7 tys. O 9,9 tys. zmalały nakłady pracy w gospodarstwach indywidualnych – do 138,0 tys. AWU. Na członków gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego przypadało 133,3 tys. AWU, tj. o 10,4 tys. mniej niż 2 lata wcześniej.

Spadek liczby rocznych jednostek czasu pracy przy równoczesnym zwiększeniu liczby pracujących świadczy o skróceniu przeciętnego czasu pracy. W 2007 r. praca w swoim gospodarstwie zajmowała najczęściej do 530 godzin w roku. Udział osób pracujących tak krótko zwiększył się o 2,3 pkt procentowego i osiągnął 37,6%. Większy niż 2 lata wcześniej był także odsetek osób, którym praca w swoim gospodarstwie zajmowała 531–1060 godzin. Wyniósł on 21,4% wobec 19,2% w 2005 r. Zmniejszył się natomiast odsetek pracujących przez 2120 godzin i więcej. Tak długo pracowało jedynie 12,0% osób, tj. o 1,7 pkt procentowego mniej niż przed 2 lata.

Mężczyźni stanowili 52,4% ogółu członków gospodarstw domowych z użytkownikiem pracujących w swoim gospodarstwie, natomiast kobiety – 47,6%.

Wśród pracujących w swoim gospodarstwie częściej niż w 2005 r. spotykano osoby młode. Udział osób w wieku 15–24 lata zwiększył się o 1,6 pkt procentowego i wyniósł 12,4%. Relatywnie więcej było również osób mających 25–34 lata (14,7% wobec 13,7% w 2005 r.). Z drugiej strony wyraźnie zmniejszył się odsetek pracujących w wieku 65 lat i więcej, który wyniósł 13,5%, podczas gdy 2 lata wcześniej kształtował się na poziomie 16,2%. Najliczniejszą grupę tworzyły osoby w wieku 45–54 lata – 23,8%.

Struktura pracujących w swoim gospodarstwie według wieku w 2007 r.

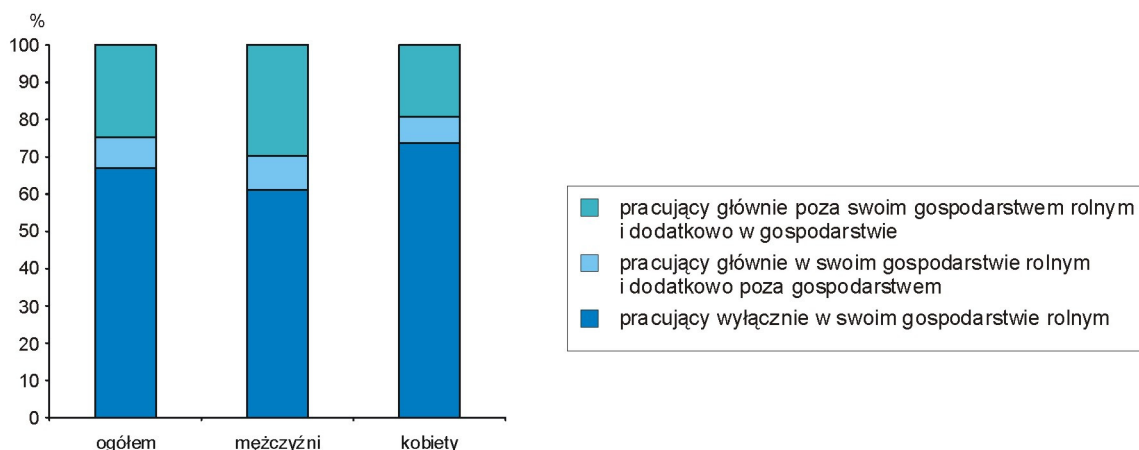

Spośród pracujących w swoim gospodarstwie większość (67,0%) stanowiły osoby, dla których praca ta była jedyną. Kolejne 8,2% to pracujący głównie w swoim gospodarstwie, a dodatkowo poza nim, natomiast 24,7% – osoby, dla których główne miejsce pracy znajdowało się poza własnym gospodarstwem.

W gospodarstwach indywidualnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie stanowili 61,9% ogółu, natomiast powyżej 1 ha – 67,7%. W tej drugiej grupie udział ten zwiększa się wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa. O ile w gospodarstwach o powierzchni 1–2 ha użytków rolnych pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie stanowili 60,5% ogółu, to w grupie obszarowej 5–10 ha odsetek ten wyniósł już 74,3%, a 30–50 ha osiągnął – 84,6%.

Mężczyźni częściej niż kobiety decydowali się na dodatkową pracę poza swoim gospodarstwem. Spośród pań jedynie 7,1% pracowało głównie w swoim gospodarstwie, ale również poza nim. W grupie mężczyzn analogiczny odsetek wyniósł 9,2%. Jeszcze większe dysproporcje panowały wśród pracujących głównie poza własnym gospodarstwem. Udział mężczyzn, dla których praca w swoim gospodarstwie była jedynie dodatkową wyniósł 29,7%, podczas gdy w grupie kobiet – 19,3%.

Pracujący w swoim gospodarstwie według miejsca pracy i płci w 2007 r.

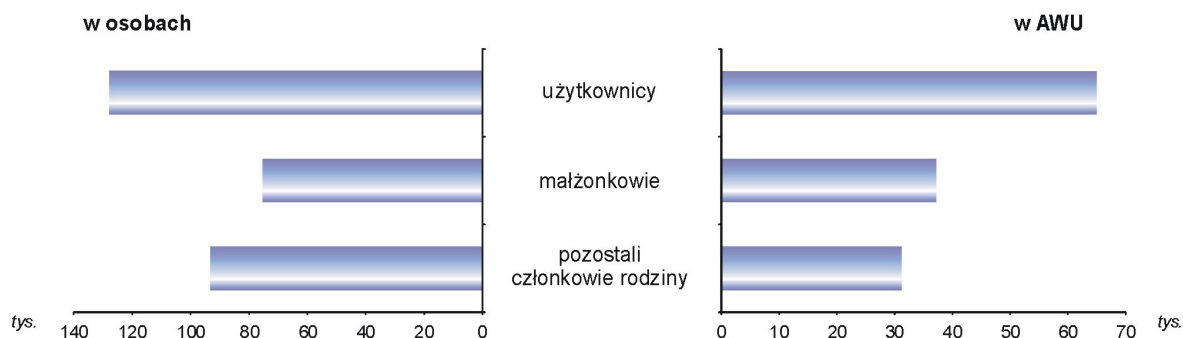

Najwięcej osób pracowało w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni 5–10 ha użytków rolnych – 25,5%. Stosunkowo wysoki pozostawał również udział pracujących w gospodarstwach małych. W grupie obszarowej 3–5 ha użytków rolnych pracowało 24,1% ogółu, 1–2 ha – 14,5%, 2–3 ha – 14,3%, a do 1 ha – 12,2%. W gospodarstwach o powierzchni 10–15 ha odsetek pracujących był już wyraźnie mniejszy i wynosił 6,1%, zaś w większych gospodarstwach jeszcze się obniżał. Różnice w strukturze pracujących występowały przy tym w zależności od tego czy praca we własnym gospodarstwie była jedyną czy też łączono ją z inną pracą zarobkową. Wśród pracujących wyłącznie w swoim gospodarstwie najczęściej osób pracowało w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 5–10 ha – 28,3%, po czym wraz z malejącym arealem ich odsetek spadał – do 11,2% w grupie do 1 ha. Nieco inaczej kształtowała się sytuacja, gdy gospodarstwo rolne nie było jedynym miejscem pracy. Najliczniejsza była wtedy grupa 3–5 ha. Wśród pracujących głównie w swoim gospodarstwie rolnym, a dodatkowo poza nim przypadła na nią 29,2% osób, a głównie poza swoim gospodarstwem – 25,4%. W kolejnej grupie 5–10 ha odsetki pracujących były już mniejsze o ponad 6 pkt procentowych.

Największy wkład pracy w gospodarstwa indywidualne wnosili ich użytkownicy. Ich udział wyniósł 43,1%, małżonków – 25,4%, natomiast pozostałych członków rodzin – 31,5%. Największe znaczenie praca użytkowników miała w najmniejszych gospodarstwach – do 1 ha użytków rolnych. W grupie tej stanowili oni 60,3% ogółu pracujących członków gospodarstw domowych. Większe gospodarstwa opierały się w mniejszym stopniu na pracy użytkowników. Wyraźnie wyższy był w nich natomiast udział pozostałych członków rodzin.

Praca użytkowników miała również największe znaczenie w przeliczeniu na AWU.

Członkowie gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego pracujący w swoim gospodarstwie w 2007 r.

Użytkownicy gospodarstw indywidualnych to najczęściej osoby w wieku 45–54 lata. Stanowili oni 30,0% ogółu. Liczne były także grupy osób w wieku 35–44 lata i 55–64 lata, których udział wyniósł odpowiednio 22,4% i 20,3%. Analogicznie kształtowała się struktura wiekowa małżonków. Inaczej wyglądała natomiast sytuacja wśród pozostałych członków rodzin. Relatywnie więcej było tam osób młodych – 37,0% z nich stanowiły osoby do 24 lat, a kolejne 18,5% – w wieku 25–34 lata. Z drugiej strony stosunkowo wysoki był w tej grupie odsetek najstarszych, który dla osób w wieku 65 lat i więcej osiągnął 16,7%.

Wyniki badania wskazały, że w dużych gospodarstwach odsetek starszych użytkowników (55 lat i więcej) był mniejszy niż w małych. Dla przykładu w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych stanowili oni ok. 59% ogółu, w grupie obszarowej 5–10 ha – już niespełna 26%, zaś w większych gospodarstwach jeszcze mniej.

Mężczyźni stanowili 65,9% użytkowników gospodarstw indywidualnych. W większych gospodarstwach ich udział był przy tym większy niż w małych. O ile w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych stanowili oni 56,7% użytkowników, to w grupie obszarowej 5–10 ha – 71,9%, a 20–30 ha – 83,3%.

Kierujący gospodarstwami rolnymi

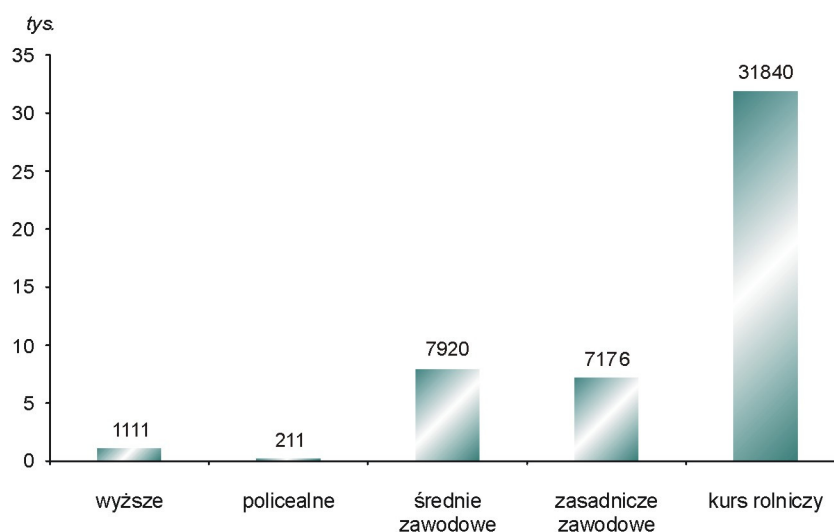
Najwięcej kierujących gospodarstwami rolnymi prowadziło je przez 21 lat i więcej. Udział osób o tak długim stażu ukształtował się na poziomie 36,7%, tj. o 3,0 pkt niższym niż w 2005 r. i o 1,6 pkt procentowego wyższym niż w 2002 r. Wyraźnie zwiększył się odsetek prowadzących gospodarstwo przez 11–20 lat, który wyniósł 33,0% (5 lat wcześniej – 27,1%). Obniżył się natomiast udział kierujących przez krótszy okres czasu – 6–10 lat, który w porównaniu z 2002 r. zmalał o 1,8 pkt procentowego i wyniósł 16,4% oraz do 5 lat – o 5,5 pkt do 14,0%.

Najwięcej kierujących gospodarstwem posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe. Legitymowało się nim 39,4% z nich. Udział kierujących z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym wyniósł 24,6% a średnim zawodowym – 22,7%. Jedynie 5,4% prowadzących gospodarstwo miało ukończone studia. Szczególnie często wykształceniem wyższym legitymowali się przy tym kierujący gospodarstwami największymi (50 ha i więcej). Miało je 26,8% z nich.

Na przestrzeni 5 lat nie zmieniła się istotnie sytuacja w zakresie wykształcenia rolniczego. Posiadało je 37,5% kierujących gospodarstwem rolnym, podczas gdy w 2005 r. również 37,5%, a w 2002 r. – 36,1%. Nadal najczęściej spotykany był kurs rolniczy, który ukończony miało 24,8% ogółu. Kolejne 6,2% to osoby z rolniczym wykształceniem średnim zawodowym, a 5,6% – zasadniczym zawodowym. Udział osób posiadających wykształcenie rolnicze zwiększa się wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw. O ile w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych posiadało je jedynie 22,4% kierujących, to w gospodarstwach o powierzchni 10–15 ha miało je już 59,1% z nich, a 100 ha i więcej – 81,0%.

Kierujący gospodarstwem rolnym posiadający wykształcenie rolnicze w 2007 r.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone badanie pozwoliło na uzyskanie kompleksowej oceny sytuacji oraz zmian zachodzących w rolnictwie województwa świętokrzyskiego. Uzyskane dane wykazały zmniejszenie liczby gospodarstw, co było efektem ograniczania gospodarstw najmniejszych, przy równoczesnym wzroście liczby tych, które dysponowały stosunkowo dużym arealem. Łączna powierzchnia użytków rolnych była wprawdzie mniejsza niż w 2002 r., ale większa niż przed 2 lata. Utrzymała się tendencja wzrostowa upraw zbożowych. Coraz większy areal zajmowały także m. in. rośliny pastewne i przemysłowe. Malą natomiast powierzchnia uprawy ziemniaków i buraków cukrowych.

W produkcji zwierzęcej odnotowano zmniejszenie liczebności stada bydła oraz trzody chlewnej. Większym zmianom nie uległo pogłowie drobiu.

Zwiększyło się zużycie nawozów mineralnych. Polepszeniu uległy proporcje ich zużycia.

Poprawiło się wyposażenie gospodarstw w ciągniki.

Na przestrzeni lat 2005-2007 zmniejszyła się liczba gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadzących działalność rolniczą. Zmianie uległa również struktura źródeł dochodów tych gospodarstw. Pomimo pewnego ograniczenia udziału, największą grupą pozostały gospodarstwa, które ponad 50% dochodów czerpały z działalności rolniczej. Wysoki był również odsetek gospodarstw utrzymujących się głównie z pracy najemnej oraz emerytur i rent.

Liczba pracujących w rolnictwie nieco się zwiększyła. Wśród nich nadal dominowali członkowie rodzinnej siły roboczej. Skróceniu uległ przeciętny czas pracy w swoim gospodarstwie. Około 1/3 pracujących łączyła pracę w swoim gospodarstwie z inną.

Bardziej szczegółowe wyniki badania struktury gospodarstw rolnych (RSGR), również w przekrojach województw prezentowane będą w publikacji na stronie internetowej GUS www.stat.gov.pl.

TABL.1. Liczba gospodarstw rolnych według grup obszarowych powierzchni użytków rolnych i prowadzenia działalności rolniczej w 2007 r.

GRUPY OBSZAROWE UŻYTKÓW ROLNYCH	Gospodarstwa				
	ogółem	prowadzące działalność rolniczą	nie prowadzące działalności rolniczej	prowadzące działalność rolniczą	nie prowadzące działalności rolniczej
	w liczbach bezwzględnych			w %	
ROLNICTWO OGÓŁEM					
Ogółem	152494	128617	23877	84,3	15,7
0 – 1 ha	37223	22015	15208	59,1	40,9
Gospodarstwa rolne powyżej 1 ha					
Razem	115271	106602	8669	92,5	7,5
1-2	25660	20933	4727	81,6	18,4
2-3	19935	17950	1985	90,0	10,0
3-5	30549	28900	1649	94,6	5,4
5-10	29190	28909	281	99,0	1,0
powyżej 10 ha	9937	9910	27	99,7	0,3
w tym gospodarstwa indywidualne					
Ogółem	152428	128581	23847	84,4	15,6
0 – 1 ha	37221	22015	15206	59,1	40,9
Gospodarstwa rolne powyżej 1 ha					
Razem	115207	106566	8641	92,5	7,5
1-2	25659	20932	4727	81,6	18,4
2-3	19930	17948	1982	90,1	9,9
3-5	30545	28898	1647	94,6	5,4
5-10	29183	28905	278	99,0	1,0
powyżej 10 ha	9890	9883	7	99,9	0,1

TABL.2. Liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą według użytkowania gruntów w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rolnictwo ogółem		W tym gospodarstwa indywidualne	
	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
Ogółem	128617	100,0	128581	100,0
Użytki rolne	128309	99,8	128273	99,8
Użytki rolne w dobrej kulturze	128128	99,6	128092	99,6
Grunty orne	115655	89,9	115623	89,9
pod zasiewami ^a	113718	88,4	113686	88,4
Ugory ^b	10684	8,3	10675	8,3
Ogrody przydomowe	22218	17,3	22213	17,3
Łąki trwałe	87689	68,2	87667	68,2
Pastwiska trwałe	22019	17,1	22007	17,1
Uprawy trwałe	27886	21,7	27875	21,7
w tym sady	17416	13,5	17407	13,5
Użytki rolne pozostałe	13255	10,3	13245	10,3
Lasy i grunty leśne	51505	40,0	51489	40,0
Pozostałe grunty	120733	93,9	120700	93,9

^a Bez gospodarstw posiadających uprawy na przyoranie (zaliczane wg EUROSTATU do ugorów)

^b Łącznie z gospodarstwami posiadającymi uprawy na przyoranie

TABL.3. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rolnictwo ogółem		W tym gospodarstwa indywidualne	
	w ha	w %	w ha	w %
Powierzchnia ogółem	654908	100,0	649670	100,0
Użytki rolne	567456	86,6	562847	86,6
Użytki rolne w dobrej kulturze	556417	85,0	551924	85,0
Grunty orne	398966	60,9	395129	60,8
Powierzchnie zasiewów ^a	387613	59,2	383960	59,3
Grunty ugorowane	11353	1,7	11169	1,5
Ogrody przydomowe	1552	0,2	1549	0,2
Łąki trwałe	108075	16,5	107660	16,6
Pastwiska trwałe	14949	2,3	14753	2,3
Uprawy trwałe	32875	5,0	32834	5,1
w tym sady	31235	4,8	31200	4,8
Użytki rolne pozostałe	11038	1,7	10923	1,7
Lasy i grunty leśne	48863	7,5	48654	7,5
Pozostałe grunty	38589	5,9	38169	5,9

a Bez upraw na przyoranie; wg EUROSTATU zaliczanych do gruntów ugorowanych

TABL.4. Średnia powierzchnia gruntów w jednym gospodarstwie w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Prowadzący wyłącznie działalność rolniczą	Prowadzący działalność rolniczą i pozarolniczą
ROLNICTWO OGÓŁEM			
Ogółem	4,54	x	x
Użytków rolnych	3,90	x	x
w tym gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą			
Ogółem	5,09	5,01	7,41
Użytków rolnych	4,41	4,36	5,89
Użytków rolnych w dobrej kulturze	4,33	4,28	5,74

TABL.5. Liczba gospodarstw według prowadzonych upraw w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rolnictwo ogółem	W tym gospodarstwa indywidualne
Zboża	101642	101611
Ziemniaki	83586	83580
Strączkowe jadalne	6174	6170
Buraki cukrowe	3269	3267
Rzepak i rzepik	2680	2673
Warzywa	28464	28462
Truskawki	14819	14818

TABL.6. Powierzchnia zasiewów podstawowych upraw w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rolnictwo ogółem	W tym gospodarstwa indywidualne
	w ha	
Ogółem	388795	385128
Zboża ogółem	286943	284438
Pszenica	70241	69488
Żyto	36390	36259
Jęczmień	65638	64774
Owies	19561	19425
Pszennyżyto	41981	41677
Mieszanki zbożowe	46751	46630
Gryka	758	754
Proso	3475	3437
Kukurydza na ziarno	2147	1993
Mieszanki zbożowo – strączkowe na ziarno	1812	1806
Strączkowe na ziarno razem	6099	5982
strączkowe jadalne	4193	4154
strączkowe pastewne	1906	1828
Ziemniaki	29267	29258
Buraki cukrowe	7253	7211
Okopowe pastewne	2155	2154
w tym buraki pastewne	1794	1793
Rzepak i rzepik	8332	7873
Inne oleiste	941	916
Tytoń	2264	2264
Chmiel	7	7
Zioła, przyprawy	788	788
Cykoria	3	3
Inne przemysłowe	141	141
Warzywa gruntowe	15629	15627
Truskawki gruntowe	4266	4265
Kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe	44	41
Warzywa pod osłonami	275	275
Kwiaty i rośliny ozdobne pod osłonami	58	58
Inne uprawy pod osłonami	36	36
Kukurydza na zielonkę	5642	5427
Strączkowe pastewne na zielonkę	923	919
Motylkowe pastewne (seradela i inne motylkowe drobnonasienne) na zielonkę	4955	4786
Trawy polowe na zielonkę	7115	7025
Inne pastewne na gruntach ornych na zielonkę	871	870
Uprawy nasienne (bez zbóż strączkowych, ziemniaków, oleistych)	1496	1496
Pozostałe uprawy	1483	1463
w tym uprawy na przyoranie (nawozy zielone)	1182	1168

TABL.7. Powierzchnia zasiewów poszczególnych gatunków zbóż w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rolnictwo ogółem	W tym indywidualne gospodarstwa rolne	Rolnictwo ogółem	W tym indywidualne gospodarstwa rolne
	w ha		w %	
Zboża ogółem	286943	284438	100,0	100,0
zboża podstawowe	233811	231623	81,5	81,4
pszenica ozima	58498	57840	20,4	20,3
pszenica jara	11743	11648	4,1	4,1
żyto	36390	36259	12,7	12,7
jęczmień ozimy	5131	4990	1,8	1,8
jęczmień jary	60507	59784	21,1	21,0
owies	19561	19425	6,8	6,8
pszenżyto ozime	36205	35901	12,6	12,6
pszenżyto jare	5776	5776	2,0	2,0
mieszanki zbożowe ozime	4051	4051	1,4	1,4
mieszanki zbożowe jare	42701	42580	14,9	15,0
gryka	758	754	0,3	0,3
proso	3475	3437	1,2	1,2
kukurydza na ziarno	2147	1993	0,7	0,7

TABL.8. Pogłowie bydła w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rolnictwo ogółem			W tym gospodarstwa indywidualne		
	w sztukach	VI 2005=100	VI 2002=100	w sztukach	VI 2005=100	VI 2002=100
Bydło ogółem	200376	96,0	98,4	199302	96,0	98,2
cielęta poniżej 1 roku	49431	90,1	101,7	49223	90,0	101,8
młode bydło w wieku 1 – 2 lat	39648	106,8	120,1	39456	106,9	120,0
bydło w wieku 2 lat i więcej	111297	95,3	91,2	110623	95,3	91,0
w tym krowy	103497	94,8	88,5	102989	94,8	88,4

TABL.9. Pogłowie trzody chlewnej w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rolnictwo ogółem			W tym gospodarstwa indywidualne		
	w sztukach	VI 2005=100	VI 2002=100	w sztukach	VI 2005=100	VI 2002=100
Trzoda chlewna ogółem	460196	92,0	95,1	453315	92,4	96,2
prosięta o wadze do 20 kg	162701	90,3	89,4	160988	91,0	91,0
warchlaki o wadze od 20 do 50 kg	114528	85,3	88,7	112237	85,4	89,1
trzoda chlewna o wadze 50 kg i więcej	182967	98,4	105,9	180090	98,9	107,0
knury rozplodowe	1611	.	.	1595	.	.
lochy na chów	56357	89,0	91,0	55777	89,5	91,9
tuczniaki o wadze 50 kg i więcej	124999	.	.	122718	.	.

TABL.10. Pogłowie drobiu według gatunków w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rołnictwo ogółem	W tym gospodarstwa indywidualne
	w sztukach	
Drób powyżej 2 tygodni ogółem	6087628	5791594
Drób kurzy	5222686	4926652
nioski	121576	116550
brojlery	2848824	2608814
Indyki	89569	89569
Gęsi	140798	140798
Kaczki	617947	617947
Drób pozostały	16628	16628

TABL.11. Pogłowie owiec i kóz w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym gospodarstwa indywidualne
	w sztukach	
Owce	5709	5709
jagnięta poniżej 1 roku	1962	1962
maciorki jednoroczne i starsze:	3467	3467
użytkowane w kierunku mlecznym	107	107
użytkowane w innych kierunkach	3360	3360
pozostałe owce dorosłe (tryki, skopy)	281	281
Kozy:	6880	6880
samice jednoroczne i starsze	4620	4620
pozostałe kozy (koźlęta, koźły, capy)	2260	2260

TABL.12. Gospodarstwa rolne posiadające ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	w tym grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		do 2	2 – 5	5 – 10	10 – 20	20 – 30	30 – 50	50 i więcej
Ogółem	74614	9643	29598	25749	7830	1126	461	206
do 15 kW	3576	1011	1375	914	253	19	#	#
15 – 25	25605	3597	11058	8225	2322	256	#	#
25 – 40	27611	2869	10351	9978	3552	540	227	92
40 – 60	21780	1957	6537	8239	3929	688	298	131
60 – 100	4015	272	745	956	1203	455	253	132
100 kW i więcej	554	-	31	70	137	133	98	84

TABL.13. Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	w tym grupy obszarowe użytków rolnych w ha						
		do 2	2 – 5	5 – 10	10 – 20	20 – 30	30 – 50	50 i więcej
Ogółem	85119	9712	30288	28934	12084	2338	1092	671
do 15 kW	3588	1011	1386	914	254	19	#	#
15 – 25	25849	3605	11083	8381	2365	260	#	#
25 – 40	28319	2869	10458	10185	3778	642	259	126
40 – 60	22574	1957	6583	8426	4294	801	329	184
60 – 100	4194	272	746	958	1250	483	282	203
100 kW i więcej	596	-	31	70	142	134	108	111

TABL.14. Charakterystyka gospodarstw domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego prowadzących działalność rolniczą w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z:							Po- zostałe gospodarstwa
		działal- ności rolniczej	działal- ności mieszanej z prze- wagą rolniczej	pracy najemnej	działal- ności mieszanej z prze- wagą pracy najemnej	emerytury i renty	działal- ności poza- rolniczej	innych nieza- robko- wych źródeł utrzy- mania ^a	
Gospodarstwa ogółem	128581	39662	2465	34235	6131	28071	5182	1316	11519
Gospodarstwa o powierzchni UR:									
0 – 1 ha	22015	1617	#	7100	623	10187	1427	#	683
1 - 2	20932	2557	184	7393	1225	6379	1222	409	1563
2 - 3	17948	3815	223	5606	1208	4248	909	185	1753
3 - 5	28898	8498	531	9282	1593	4659	839	185	3312
5 - 10	28905	15293	1294	4339	1317	2455	585	153	3469
10 - 15	6320	4843	155	336	138	130	138	5	575
15 - 20	1727	1457	44	97	#	10	29	#	77
20 - 30	1160	992	24	54	#	#	19	-	60
30 - 50	485	430	5	22	5	-	3	-	19
50 ha i więcej	191	161	#	5	#	#	11	-	8
Średnia powierzchnia gruntów w jednym gospodarstwie rolnym:	5,05	8,17	7,55	3,51	4,39	2,61	3,98	2,51	5,43
UR	4,38	7,38	6,48	2,91	3,63	2,13	2,99	2,13	4,70
UR w dobrej kulturze	4,29	7,31	6,43	2,82	3,55	2,03	2,83	1,99	4,62
Gospodarstwa prowadzone przez osobę kierującą przez okres:									
do 1 roku	4281	1638	43	945	261	566	486	22	320
2 - 5	13680	4324	247	4581	868	1663	755	92	1150
6 –10	21106	5546	488	7563	1510	2685	1226	190	1898
11–20	42375	14217	855	14263	1445	5591	1883	605	3517
21 lat i więcej	47140	13938	831	6883	2047	17565	832	407	4635
Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie rolnicze:									
wyższe	1098	315	17	403	#	138	80	#	#
policealne	210	130	#	35	#	19	3	-	#
średnie zawodowe	7910	3798	#	1647	261	1060	480	#	481
zasadnicze zawodowe	7176	3898	140	1212	247	755	86	26	814
kurs rolniczy	31838	10835	756	7405	1669	6754	1251	94	3074
brak wykształcenia rolniczego	80348	20687	1370	23533	3932	19344	3283	1178	7021
Gospodarstwa domowe użytkownika zużywające > 50% wartości produkcji rolniczej gospodarstwa	42014	7160	375	13154	2478	13246	1917	679	3005
Gospodarstwa, w których wartość bezpośredniej sprzedaży konsumentom wynosi > 50% wartości ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego	28242	9876	728	7027	1544	5361	1149	230	2327

^a Poza emeryturą i rentą.

TABL.15. Członkowie gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego pracujący w gospodarstwie rolnym w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	użytkownicy gospodarstw rolnych	małżonkowie użytkowników	pozostali członkowie rodziny
	w tysiącach			
Ogółem	296,2	127,7	75,2	93,3
0 – 1 ha	36,0	21,7	9,3	4,9
Powyżej 1 ha	260,2	106,0	65,9	88,4
1 – 2	43,0	20,8	11,1	11,1
2 – 3	42,4	17,6	10,0	14,8
3 – 5	71,3	28,8	17,9	24,5
5 – 10	75,6	28,8	19,2	27,6
10 – 15	18,0	6,3	4,9	6,8
15 – 20	4,8	1,7	1,4	1,7
20 – 30	3,2	1,2	0,9	1,1
30 – 50	1,3	0,5	0,4	0,5
50 – 100	0,4	0,1	0,1	0,2
100 ha i więcej	0,1	0,0	0,0	0,0

TABL.16. Członkowie gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego pracujący w gospodarstwie rolnym według miejsca pracy w 2007 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym	pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem	pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w gospodarstwie
	w tysiącach			
Ogółem	296,2	198,6	24,3	73,3
0 – 1 ha	36,0	22,3	2,0	11,6
Powyżej 1 ha	260,2	176,2	22,3	61,7
1 – 2	43,0	26,0	3,6	13,4
2 – 3	42,4	25,8	4,2	12,5
3 – 5	71,3	45,6	7,1	18,6
5 – 10	75,6	56,2	5,5	13,9
10 – 15	18,0	14,5	1,2	2,3
15 – 20	4,8	3,9	0,3	0,5
20 – 30	3,2	2,6	0,2	0,3
30 – 50	1,3	1,1	0,1	0,1
50 – 100	0,4	0,3	0,0	0,0
powyżej 100 ha	0,1	0,1	0,0	0,0

ZNAKI UMOWNE

Kreska „-” - zjawisko nie wystąpiło

Znak „x” - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

Znak „#” - oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej